

of learning a foreign (English) language. Based on the analysis of psychological-pedagogical literature the concept of the research experience is defined, the criteria of students' allocation into groups according to the level of their research experience are described.

Key words: scientific-research work; students; higher educational establishment; research experience; studying foreign (English) language; future specialists; occupational training; individual curricular and extracurricular work.

УДК 37.018 = 11

Т. М. Корж

Севастопольський міський
гуманітарний університет

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ НАВИЧОК ТА ВМІНЬ АНОТУВАННЯ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті на основі змістовних і лінгводидактичних характеристик анотацій визначені критерії оцінювання навчальних анотацій, що надають об'єктивну основу для оцінювання смислових і структурних параметрів навчальних анотацій, глибину розуміння професійно орієнтованих текстів, а також предметну компетенцію студентів немовних ВНЗ.

Ключові слова: навчальна анотація, повнота розуміння первинного тексту, наявність другорядної інформації, наявність змістових перекручень, привнесення особистісної інформації, обсяг висловлювання, рівень компресії, зв'язність, мовна коректність.

Постановка проблеми. Період навчання у вищій школі – це не тільки час набуття професійних знань, навичок та вмінь, а й формування в студентів наукового мислення та якостей, необхідних їм як майбутнім фахівцям. Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні, висока конкуренція на ринках праці ставлять фахівця в умови постійної загальноосвітньої та спеціальної підготовки й перетворення здобуття освіти в процес, що триває все життя. Звідси інтерес у сучасній методикі навчання іноземних мов до організації активної діяльності самих студентів у засвоєнні нових знань та умінь, залучення їх до планування своєї навчальної діяльності, засвоєння ефективних стратегій навчання і, зрештою, формування власного когнітивного стилю.

Дисципліна «Іноземна мова» має забезпечити фахівцеві доступ до зарубіжних джерел інформації, без чого в наш час неможлива не тільки будь-яка дослідницька діяльність, але в багатьох випадках і суто практична. Гнучкою стратегією, що допомагає фахівцеві прилучитися до новітніх джерел інформації, розвинути та поглибити навички і вміння розуміння професійно орієнтованих текстів і викладу їх короткого змісту у письмовій

або усній формах, є анування, під яким ми розуміємо передачу основних думок першоджерела у вигляді зв'язного письмового або усного тексту, заснованого на виділенні макроструктури первинного тексту. Результатом анування є анотація – один з основних видів вторинних текстів, що відображає опрацьований матеріал першоджерела в стислому вигляді.

Аналіз актуальних досліджень. Уміння скласти анотацію – одна з вимог, передбачених Програмою з англійської мови для професійного спілкування (English for Specific Purposes) [4] для рівнів B1 і B2 (незалежний користувач), освітньо-кваліфікаційними характеристиками фахівців, а також Програмою ВАК України для аспірантів і здобувачів [5], згідно з якою навчання анування і реферування рідною та іноземною мовами має бути спрямовано на вироблення навичок та умінь оформлення одержаної інформації. Рекомендації Ради Європи також передбачають досягнення випускниками ВНЗ рівень Vantage Professional (B2), у межах якого необхідно сформувані навички та уміння вилучення інформації, ідей і точок зору з вузькоспеціальних джерел у межах своєї сфери.

З 2007 року вміння анування було включено до програми Всеукраїнської олімпіади з англійської мови для студентів немовних вищих навчальних закладів.

Наш власний досвід роботи як члена журі олімпіади у м. Дніпродзержинську в 2008 р. свідчить про нерозв'язання проблеми оцінювання анотацій студентів. Певна увага була надана мовній та кількісній сторонам (лексичний запас, граматична коректність, орфографія, об'єм, уміння інтерпретувати інформацію). Змістовні параметри були повністю вилучені з критеріїв оцінювання. Тому необхідність розробки критеріїв оцінки анотації було відзначено усіма викладачами, які брали участь у роботі олімпіади, та членами журі. Усі вищезгадані чинники й визначили актуальність зазначеної проблеми.

Мета статті – визначити основні змістовні та лінгводидактичні характеристики навчальних анотацій і на їх основі розробити систему оцінювання анотацій.

Виклад основного матеріалу. Під навчальною анотацією ми розуміємо письмове висловлення у формі зв'язного вторинного тексту, що відображає основний зміст первинного тексту та сприяє розвитку умінь зрілого читання й письма. Навчальне анування – це стратегія, що

скерована на формування навичок та умінь з'ясування й відтворення основного змісту тексту в формі зв'язного письмового висловлювання засобами іноземної мови.

На основі аналізу наукових анотації до автентичних англомовних статей, а також враховуючи жанроформувальні характеристики анотації (цільове призначення, повнота передачі змісту первинного тексту, зв'язність, обсяг, оціночна основа), ми виділили такі критерії оцінки навчальних анотацій:

- повнота розуміння первинного тексту;
- наявність другорядної інформації;
- наявність змістових переключень;
- привнесення особистісної інформації;
- обсяг висловлювання;
- рівень компресії;
- зв'язність;
- мовна коректність.

Ці критерії охоплюють як змістові, так і мовні параметри навчальних анотацій. Змістові характеристики: наявність основної інформації тексту, що відображає повноту розуміння тексту, наявність змістових переключень та привнесення особистісної інформації. **Повноту розуміння** тексту, згідно з О. І. Цибіною [9, 11], Н. В. Чепелевою [10, 37] та іншими дослідниками, ми розглядаємо як кількісну міру інформації, вилучену читачем з тексту, що передбачає адекватне засвоєння всіх як теоретичних, так і фактологічних положень. На відміну від неї, якісна характеристика розуміння, тобто його глибина є «інтерпретаційною категорією та розкриває змістову неоднозначність тексту, його змістову багатоплановість [1, 5]». Оскільки науковий текст орієнтований на однозначність і точність інтерпретації, то за ключову характеристику ми прийняли саме повноту розуміння. У нашому дослідженні повнота розуміння показує кількість ключових фрагментів (КФ), що студенти виділили з первинного тексту. КФ – це «опорний пункт», що може складатися з одного або більше ключових слів (КС). КС є «повнозначними лексичними одиницями тексту, що концентровано представляють його основний зміст і найчастіше трапляються в тексті [2, 10]». Практично це здійснення редукції, згортання на змістовому рівні, концентрація змісту. КФ є виразником певної частини загального змісту та

утворюють «комунікативний блок» (КБ), під яким, (за Я. М. Колкером [6, 20]), розуміємо функціональну одиницю письмового висловлювання, у якій прямо або опосередковано характеризується об'єкт висловлення і яка відповідає кожному окремому етапу реалізації задуму цього висловлення, передаючи хід розвитку думки того, хто пише на різних рівнях її деталізації, і тим самим відображаючи ієрархію ознак об'єкта висловлювання, і яка у внутрішньому мовленні стискається в концепт, змістовий згусток усього текстового відрізка. Концепт зберігається в довготривалій пам'яті і за необхідності може бути розгорнутий у мовленні. Під час розгортання знов породжуваний текст, швидше за все, буде подібний зрозумілому, і слова його можуть не збігатися буквально зі сприйнятим, проте зміст цього подібного тексту буде адекватний лексичному інтегралу одержаного висловлювання.

КФ можна визначити або методом експертів (звернувшись до фахівців у конкретній галузі), або скористатися розробленою нами методикою функціональних типів текстів [7].

У ході тестування повнота розуміння тексту обчислювалася за формулою [8]:

$$N_i / N_0,$$

де N_i – кількість вилучених фактів студентом,

N_0 – кількість фактів у контрольному тексті.

Використання **другорядної інформації** замість головної безпосередньо пов'язане з концептуальним опрацюванням прочитаного й формуванням концептів фахових текстів. Розуміння, передусім, залежить від внутрішніх, ментальних механізмів перероблення інформації, від здатності опрацьовувати інформацію на концептуальному рівні, а не від знання й розуміння слів. Ефективність концептуального перероблення в засвоєнні знань і в роботі пам'яті, за Дж. Лакоффом [11], залежить від загальної структури концептуальної системи й від того, що означають концепти та наскільки вони сформовані.

Під **перекрученням змісту** ми розуміли наявність в анотаціях тієї технічної інформації, що не містилася в первинному тексті, тобто неприйняття до уваги заголовка тексту, який визначає і вводить основну тему тексту.

Привнесення особистісної інформації виявлялося в міркуваннях типу «здається», «ми можемо знати» та ін. У текстах об'єктивно-інформативного типу, до якого належать наукові та навчальні анотації, оцінювальна основа

представлена імпліцитно, оскільки основна мета породження вторинних текстів полягає в точному відтворенні об'єктивної інформації початкового тексту. Оскільки оцінювальний характер навчальної анотації виявляється в критичному переосмисленні студентами змісту тексту, його узагальненні при відсутності особових коментарів й оцінок, то наявність особових оцінок і коментарів не є позитивною рисою навчальних анотацій.

Мовними характеристиками є об'ємні параметри (кількість речень), стислість поданої інформації, логічність і зв'язність, лексико-граматична коректність. Об'ємні характеристики анотації безпосередньо зв'язані та залежать від умінь компресувати одержану інформацію. Як показав аналіз 525 наукових анотацій до статей у журналах «ABB Review», «Siemens» та «Nuclear Science», структурними елементами мови, що допомагають **компресувати**, стягувати інформацію, є: складнопідрядні речення, дієприкметники теперішнього часу, дієприкметники минулого часу, герундій, інфінітив й інфінітивні конструкції, іменники у атрибутивній функції. При цьому **об'єм** анотації не перевищує 4 – 7 речень.

Засоби когезії, що додають **зв'язність** і **логічність** вислову в науковій анотації, представлені різними сполучниками, сполучними словами, прислівниками та прийменниками, зокрема: *but, and, nonetheless, which, while, until, because of, such as, before, without, also, even if, even now, at the beginning, by the end, nowadays etc.* Відсутність зв'язності між частинами складного речення виявляється в невмінні зіставляти набуті фрагменти інформації, встановлюючи каузативні, темпоральні, просторові, атрибутивні та інші зв'язки між ними, а також у невикористанні сполучних елементів між реченнями: вставних і службових слів, що забезпечують перехід до нової інформації та зумовлюють логіку оповідання, тобто відсутність когезії, яку О. М. Вербицька [3] визначає як сукупність латентних і зовнішніх видів текстового зв'язку, що виражає взаємозалежність і взаємозумовленість елементів тексту. **Мовна коректність** є найбільш прозорим критерієм і оцінюється на підставі лексико-граматичних помилок.

Виділивши ті критерії, за якими можна об'єктивно оцінити рівень сформованості навичок і умінь писати анотації до професійних текстів, можна запропонувати таку схему оцінки студентських анотацій в межах кредитно-модульної системи.

За критерієм «повнота розуміння» максимально можливий бал буде

1. Решта смислових критеріїв оцінюється від 0 до 1 балу залежно від наявності або відсутності оцінюваного параметра.

Структурні характеристики оцінюються від 0 до 0,5 балів. Лексико-граматичну коректність можна оцінювати за п'яти бальною шкалою. Таким чином, студент може одержати за написання анотації максимально 10 балів. І далі, залежно від тієї шкали кредитно-модульної системи, що користується конкретний ВНЗ, можна використовувати будь-який коефіцієнт (наприклад 0,1, і тоді анотація оцінюється максимально в 1 бал) і оцінити згідно з визначеною шкалою. Наочно дану систему оцінювання можна представити в такому вигляді:

Розподіл балів за критеріями оцінювання навчальних анотацій

Критерії оцінювання	Кількість балів	Максимальна кількість балів
Повнота розуміння первинного тексту	0-1	1
Наявність другорядної інформації	0-1	1
Наявність змістових перекручень	0-1	1
Привнесення особистісної інформації	0-1	0,5
Обсяг висловлювання	0-0,5	0,5
Рівень компресії	0-0,5	0,5
Зв'язність	0-0,5	0,5
Мовна коректність	2-5	5
		10 x (0,1)

Висновки. Отже, виділені нами критерії оцінювання навчальних анотацій дають викладачеві об'єктивну основу для оцінювання не тільки зовнішніх (мовних і стилістичних) характеристик навчальних анотацій, складених студентами, але й глибину розуміння професійних текстів, а отже, і рівень сформованості предметної компетенції студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валуйская О. Р. Глубина текста как лингвистическая категория (на материале англ. языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / О. Р. Валуйская. – Волгоград, 2002. –21 с.
2. Вейзе А. А. Обучение аннотированию и реферированию / А. А. Вейзе // Проблемы текстуальной лингвистики. – Киев : «Вища школа», 1983. – С. 157 – 164.
3. Вербицкая О. М. Textoобразующий потенциал когезии в структурно – смысловой организации текста (на материале текстов произведений англоязычных авторов) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / О. М. Вербицкая. – Иркутск, 2001. – 16 с.
4. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Колектив авторів : [Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
5. Програма курсу для підготовки аспірантів і здобувачів наукового ступеня до

кандидатського іспиту з іноземної мови // Від аспіранта – до академіка : зб. законодавч. і нормат. матер. з питань наукової діяльності, атестац. наук. працівн. / [Укладач Ю. І. Цеков]. – К. : Ред. «Бюл. Вищої атестат. коміс. України» : Вид-во «Толока», 2006. – С. 39 – 49.

6. Колкер Я. М. Теоретическое обоснование последовательности обучения письменному выражению мысли на иностранном языке / английский язык, языковой вуз : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / Я. М. Колкер. – М., 1975. – 39 с.

7. Корж Т. М. Методика анотування професійно-орієнтованих текстів з використанням текстової матриці / Т. М. Корж // Навчання ділової англійської мови у Східній Європі: для чого та як: міжнар. наук. конф., 14 – 15 мая, 2004 г. : тези допов. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2004. – С. 84 – 85.

8. Краснянская Е. Н. Использование комплексов лексических упражнений для обучения чтению текстов по специальности на третьем этапе (на материале англ. языка в военном инженерном вузе) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения : германские языки» / Е. Н. Краснянская. – К., 1985. – 23 с.

9. Цибина О. И. Обучение реферированию и аннотированию иноязычной литературы в неязыковом вузе : английский язык: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / О. И. Цибина. – М., 2000. – 20 с.

10. Чепелева Н. В. Психологія читання тексту студентами вузів / Н. В. Чепелева. – Київ: «Либідь», 1990. – 98 с.

11. Lakoff G. Women, fire, and dangerous things : What categories reveal about the mind / G. Lakoff. – Chicago; L. : U. of Chicago, 1987. – xvii, 614 p.

РЕЗЮМЕ

Т. Н. Корж. Критерии оценивания уровня сформированности навыков и умений аннотирования у студентов неязыковых высших учебных заведений.

В статье на основе содержательных и лингводидактических характеристик аннотаций определены критерии оценивания учебных аннотаций, предоставляющие объективную основу для оценивания смысловых и структурных параметров учебных аннотаций, глубину понимания профессионально-ориентированных текстов, а также предметную компетенцию студентов неязыковых ВУЗов.

Ключевые слова: учебная аннотация, полнота понимания текста, наличие второстепенной информации, наличие смысловых искажений, привнесение личностной информации, объем высказывания, уровень компрессии, связность, языковая корректность.

SUMMARY

T. Korzh. The criteria of estimation of summarizing skills of non-linguistic students.

On the base of semantic and lingvodidactic characteristics of authentic summaries the criteria of estimation of inner and outer parameters of instructional summaries as well as the depth of understanding of professional texts and a level of professional competence of non-linguistic students are determined.

Key words: instructional summary, completeness of text understanding, secondary information, meaning distortion, personal information, the number of sentences, level of compression, cohesion, language correctness.